

Ali E. Şahin**Eğitim Araştırmaları Dergisi Editörü**

Anı Yayıncılığın sahibi olduğu, ilk sayısı 2000 yılında yayımlanan *Eğitim Araştırmaları* dergisinin editörlüğünü yaklaşık beş yıldır sürdürmekteyim. Toplam 41 sayının yayımı tamamlanmış durumda ve bu sayıların 20'sinin sorumluluğunu bir editör olarak taşımaktayım. Beş yıllık editörlüğüm süresince sunulan yaklaşık 1100 civarında aday makalenin hakemlere gönderilmeye değer olup olmadığı konusunda karar vermem gerekti. Benim ve diğer editör arkadaşlarımla görüşleri doğrultusunda aday makalelerin yaklaşık %10'u başvuru aşamasında değerlendirme için uygun bulunmadı, yaklaşık %55'i hakemlerin değerlendirmeleri doğrultusunda reddedildi, yaklaşık %35'i ise yine hakem görüşleri doğrultusunda yayıma uygun bulundu. Bu temel bulgular çeşitli şekillerde yorumlanabilir. Fakat bir editör olarak yaklaşık 700 akademisyenin, çok yazarlı aday makaleleri hesaba katarsak belki de daha fazlasının, hakkımda pek de iyi şeyler düşünmediğini söyleyebilirim.

Editörlüğe başladığımda bu göreve ilişkin deneyimlerim, kendi çalışmalarımı yayımlatma çabası içindeyken etkileşimde bulunduğum editörlerin yapıp ettiklerinin bilgisi ile sınırlıydı. Bazen çalışmalarım kabul edildi, mutlu oldum. Çoğu zaman da yurt dışı dergilerden "red" aldım, içten içe sitem ettim. Aslında bir yazar olarak bu deneyimlerimin, bir editörün yaklaşımlarının, sorumluluklarının neler olması konusunda beni önemli ölçüde şekillendirdiğini söyleyebilirim. Türkiye adresli süreli yayınlar uluslararası bir özellik kazanamazlar mı? Hep "değerlendirilen" olmak durumunda mıyız? Uluslararası bir boyutta "değerlendiren" olmak ilgili alanlara etki ve katkı gücümüzü artırmaz mı? Uluslararası bir dergi olarak eğitim alanındaki konuların tartışıldığı bir platform olma özelliği kazanamaz mıyız? Sorduğum, tartıştığım bu sorular *Eğitim Araştırmaları'nın* vizyonunun ve genel amaçlarının şekillenmesini sağladı. Uluslararası A sınıfı bir dergi olmak, yüksek nitelikte makaleler yayımlamak ve bu makaleleri uluslararası düzeyde erişilebilir hâle getirmek, böylece eğitim alanının kuramsal bilgi temeline katkıda bulunmak, yeni araştırma sonuçlarının tartışılabilirdiği bir platform oluşturmak *Eğitim Araştırmaları* dergisinin amaçları olarak kabul edildi.

Bir derginin başarısı büyük ölçüde editörünün performansına bağlıdır. Dergi editörünün sorumluluğu, tek tek makalelerle ilgilenmek yerine derginin bütününe yön vermek olmalıdır. Yani ağaç saymak yerine ormanla ilgilenmelidir. Editör, yaygın bir şekilde "giriş denetleyicisi" (gatekeeper) olarak tanımlanır. Fakat, vizyoner editörlerin görev ve sorumlulukları bunun çok ötesinde olmalıdır.

Editörlüğümün başlangıcından sonra dergide gözlemlenen değişimin derginin vizyonuna ve genel amaçlarına uygun olduğunu söyleyebilirim. Makalelerin tam metin İngilizce ve uzun Türkçe özet şeklinde sunumunu, Türkiye dışından çalışmaların sunulmaya ve yayımlanmaya başlanmasını, Türkiye dışından hakemlerin değerlendirme sürecine katkılarının sağlanmasını, daha uluslararası ve işlevsel bir yayın kurulu oluşturulmasını, derginin Genel Ağ'daki sayfasının Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmasını *Eğitim Araştırmaları'nın* vizyonuna uygun eylemler olarak sıralayabilirim.

Eğitim Araştırmaları'nın saygın bir dergi olma yolunda s¼rekli gelişimini sağlamayı bir edit¼r olarak en ¼nemli sorumluluk ¼erçevesinde g¼rd¼m. Derginin genel yayın ilkelerini belirlemeye, bunları a¼ıklamaya ve işleyişin bu ilkelere uygun şekilde y¼r¼t¼lmesine ¼alıřtım. Dergiye kimlik kazandırıp y¼n vermeyi hedefleyen bu g¼revlerin yerine getirilmesinin yanı sıra, ¼ok sayıda sorumluluğu da bir edit¼r olarak ¼stlenmek ka¼ınılmaz oldu. ¼stlendiđim diğer sorumlulukları şu şekilde sıralayabilirim:

1. Edit¼r ve hakem değerlendirme formları geliştirme
2. Makale kayıt sistemi oluşturma, kayıtları tutma
3. Yazarlara alındı ve kayıt bilgilerini g¼nderme
4. Aday makalelerin derginin ilgi alanları kapsamında olup olmadığına karar verme
5. Aday makalelerin bi¼im ¼zelliklerinin dergi ¼lç¼tlerine uygunluğunu değerlendirme
6. Değerlendirmeye alındı / alınmadı kararlarını bildirme
7. Yayın kurulunda ¼eřitliliđi sağlama, yayın kuruluna yeni ¼yeler se¼me
8. Hakem kurulu listeleri oluşturma
9. Aday makaleler i¼in hakem atama
10. Makaleleri hakemlere g¼nderme, alma, hatırlatma
11. Değerlendirme s¼recinin gizliliğini sağlama
12. Etik ilkelere uygunluğu denetleme ve izleme
13. Hakem ¼nerilerinin aday makalelerde yerine getirilme d¼zeyini izleme
14. Hakemler ve yazarlar arasındaki iletişimi uygun bir tarzda s¼rd¼rme
15. Kabul ve red kararlarını bildirme
16. S¼re¼te olan makaleler hakkında yazarların telefon ve e-postalarını yanıtlama
17. Kabul edilen makalelerin dizgi işlemlerini yapan yayınevi personelini yetiştirme, onlara rehberlik etme
18. Kabul edilen makalelerin son okuma (proofreading) işlemini ana dili İngilizce olan uzmanlara yaptırma
19. Basım ¼ncesi son kontroller i¼in makaleleri yazarlarına g¼nderme/alma
20. ULAKBİM, SSCI, SCOPUS, EBSCO Host vb. ulusal ve uluslararası veri tabanları ile iletişimi s¼rd¼rme
21. Basılı sayıları ulusal ve uluslararası veri tabanlarına g¼nderme, izleme

Eğitim Araştırmaları, edit¼rl¼đ¼m¼n ikinci yılı tamamlandığında SSCI'ye kabul edilmiştir. Derginin SSCI'de dizinlenmeye başlamasıyla birlikte sunulan aday makale sayısında b¼y¼k bir patlama yaşanmıştır. Bu patlama anlamlılık, ¼nem, katkı, dikkat ¼ekicilik ve bilimsel doğruluk ¼zelliklerinden birden fazlasını bir arada bulundurabilecek ¼alıřmaların sunulma olasılığını artıracadı beklentisini de beraberinde getirmiştir. Smith (1990) belirtilen bu ¼zellikler ¼erçevesinde makaleleri şu şekilde gruplamaktadır:

- A. ¼ok ¼nemli ve anlamlı sonu¼lara sahip ¼alıřmalar (sunulan t¼m makalelerin %1'inden az)
- B. İyi, sağlam, ilgin¼, olduk¼a katkı sağlayan ¼alıřmalar (sunulan t¼m makalelerin %10'undan az)
- C. K¼¼¼k bir ¼alıřma olarak g¼r¼lse de katkı sağlayan ¼alıřmalar (sunulan t¼m makalelerin %10 ila %30'u)
- ¼. D¼zđ¼n bir şekilde hazırlanmış, teknik olarak doğru fakat içe yaramaz ¼alıřmalar
- D. Yanlış olmamasına rağmen ¼zensiz ve yarar d¼zeyi d¼ř¼k ¼alıřmalar

- E. Yanlış ve dolayısıyla yanlış yönlendirme yapan çalışmalar
- F. Berbat bir şekilde yazılmış, değerlendirilmesi mümkün olmayan çalışmalar

Eğitim Araştırmaları'nın vizyonuna hizmet edebilecek makaleler A ve B kategorisinde yer alan makalelerdir. Fakat sunulan aday makalelerin yaklaşık %35'i oranındaki kabul makaleleri incelendiğinde C kategorisinden makalelerin yayımlanan makaleler içinde önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Hatta okuyucu eleştirileri zaman zaman D kategorisinde makalelerin yayımlandığına dikkat çekmektedir. A ve B kategorisinde belirtilen özelliklere uygun makaleleri yeterince bulamamak ve büyük ölçüde C ve D kategorilerinde yer alan makaleleri yayımlama durumunda kalmak, editör olarak yaşadığım en önemli problemdir. Bu çerçevede daha iyi sonuçların alınmamasında şu sorunların etkili olduğunu söyleyebilirim:

1. Aday makalelerin ilgili olduğu alanların çeşitliliği nedeniyle ön incelemede elemanın titizlikle yapılamaması
2. Alan editörlüğü sisteminin işlevsel hâle getirilememesi
3. Hakemlerin değerlendirmelerinde yeterli özeni ve sorumluluğu göstermemeleri
4. Yayınevinin makale sunum aşamasında abonelik koşulu ve makale kabul edildiğinde son okuma (proofreading) ücretlerini yazarlardan talep etmesi
5. Bir önceki maddede belirtilen nedenle özellikle Türkiye dışından az makale gelmesi, alanında tanınmış kişilerin çok iyi çalışmalarını sunmamaları
6. Editörün rutin işlerden dolayı ağırlaşan iş yükü nedeniyle hakemlerin yaptığı değerlendirmelere bağlı olarak kabul/red sürecini işletmesi, değerlendirmelerin niteliklerini değerlendirememesi

Bir editörün başarısının en önemli göstergesi sorumluluğunu yüklediği derginin sahip olduğu etki faktörüdür. Yukarıda sıralanan olumsuzlukların derginin etki faktörünü düşüreceği rahatlıkla öngörülebilir. Thomson Reuters'ın 9 Eylül 2010 tarihli yazısına göre Eğitim Araştırmaları'nın 2007 ve 2008 yıllarında yayımladığı makalelere 2009 yılında 42 atıf yapıldığı görülmekte. Bu iki yılda yayımlanan makale sayısı 105'tir. Atıf sayısının makale sayısına bölümü ile 2009 etki faktörü 0,40 olarak hesaplanmıştır. Yazıya göre Eğitim Araştırmaları kendi kategorisindeki 139 dergi içerisinde 97. sıradadır.

Yukarıda belirtilen sorunların çözülmesinin derginin etki faktörünün artmasına katkı sağlayacağına inanmaktayım. İyi bir makale, yayımlandığı derginin yer aldığı dizindeki diğer dergilerde yayımlanan çalışmalarda atıflar alabilen makaledir. Bir editör, ancak rahat ve özgür çalışabildiği sürece seçici olabilir; A ve B kategorisinde belirtilen özelliklere uygun makaleleri yayımlayabilir. Eğitim Araştırmaları'nın SSCI'de dizinlenmesi ve bu özelliğinin akademik yükselmelerde aranan bir özellik olması nedeniyle yoğunlaşan talepler bir editör olarak rahat ve özgür çalışmamın önündeki en önemli engeldir. Bir editör olarak yazarların, hakemlerin, yayınevinin, ULAKBİM gibi doğrudan ilgili kurum ve kuruluşların anlayış, destek ve iş birliği ile daha da iyisini gerçekleştirebileceğimize inanıyorum.

Kaynakça

Smith, A. J. (1990). The task of referee. *Computer*, 23, 4, 65-71